

Леише свићу, о Јсџићу¹

Иако под теретом санџачке заосталости, сиромаштва, верских деоба и завада, они су се нашли на истом путу, под истом звездом.

Рат их је затекао, у ондашњем Санџаку, на разним дужностима — за катедром, у цркви или џамији, тајним партијским састанцима. Њихов углед је многе привукао. Иако под теретом санџачке заосталости, сиромаштва, верских деоба и завада, они су се нашли на истом путу, под истом звездом.

Мурат Шећерагић, Душан Ивовић, Велимир Јакић, Сретен Вуко-сављевић, Јевстатије Караматијевић.

Могли бисмо да кажемо овако: Муслиман, Црногорац, Црногорац, Србин, Србин, али и овако: хоџа, учитељ, инжењер, професор универзитета, поп. Могли бисмо и овако: високи верски старешина, мајор, народни херој, социолог, прота — пуковник . . . Сведочанство и о нашим бригадама. Истим редоследом слева на десно: рођен на Лиму, крај Скадарског језера, подно Дурмитора, поред Милешевке, под Златаром. И разна времена, различити животни позиви и образовање, а циљ исти. Потомци и синови слободара — сељака, бунџија, комита, увек гоњених и прогоњених. Фотографија прављена за успомену, а време учинило да буде за читанке, сведочанство на које треба подсећати оне који долазе и оне који заборављају. Настала је у Пљевљима 20. новембра 1943. године, после ЗАВНОС-а, а уочи Другог заседања АВНОЈ-а.

Сем Јокића сви су били чланови извршног одбора ЗАВНОС-а, Сретен председник, Мурат и Душан потпредседници, Јевстатије члан. Сем Шећерагића, сви већници АВНОЈ-а, двојица по други пут. Вуко-сављевић, Ивовић и Караматијевић учесници у оба светска рата.

Сви су у рату остали без својих блиских: Мурат без сина јединца, Душан без ћерке и сина, Велимир без две сестре и брата, Сретен без сина, Јевстатије без три ћерке, супруге и два брата . . .

Још реч-две о њима.

Мурат Шећерагић двоструки је носилац Ордена братства и јединства, затим Ордена заслуга за народ са златним венцем. У доба окупације, два пута су Мурат и Сретен били на челу списка одабраних грађана Пријепоља које треба стрељати: једанпут од стране усташа, други пут од банде Сулејмана Пачариза. Нису смели од народа да их убију. Заједно, Мурат и Сретен одбијају, прво поруку Пирџија Биро-лија да „ни под којим условима неће сарађивати са разбојничком

¹ Објављено у „Политици“ 1986. год.

бандом", а други пут одбијају „оснивање друштва пријатеља Срба и Италијана" ... „То је бесмислица, јер се налазимо у ратном стању". Знали су, Сретен и Мурат, да „руку под руку" прошетају чаршијом, да се зна да Муслимани и Срби нису у завади. Лично је Титу изнео утиске о Албанији по повратку из војне мисије, после рата.

Душан Ивановић, шта о њему рећи? Да се у оно доба бирао најдражи учитељ, он би био у општинама Прибој, Пљевља, Подгорица, Бар. Да је у револуцију отишло њих седморо, сведочи непријатељски запис: „Целу своју породицу извео у шуму, давши луди пример многим". Судбина невероватна: Душан описује сећање из првог светског рата, из родне Зете, како аустроугарски војници одузимају оружје и злостављају народ и наводи пример угледног сељака Јова Шановића који им каже: „Имам револвер, даћу га одмах. Жалим

што нијеси официр, али свеједно, заступаш сада и самог Фрању". И извади 'гасеровац', окрену се, 'вакмајстору' и сасу му три метка у груди. Из другог светског рата, међу сећањима са Сутјеске, најчешће се описује онај када је Душан наишао поред тешко рањене ћерке Душанке којој није могао помоћи, а она га молила: „Тата, дај револвер да се убијем! Убиј ме, тата, па иди, тражи брата Мома! Не дај да паднем Нијемцима у руке, пуцај, па иди, погинућеш" ... Ивановић је допуњавао чувене „Примјере" Марка Миљанова.

Велимир Јакић је био најстарије дете Миљана Јакића из Шавника. Оног што је командовао и био рањаван на Скадру и Брегалници, робијао у Мађарској, оног Миљана што је, због одредења за југословенство, кажњен две године губитком чина. Његов син Велимир, организовао је устанак у пљеваљском крају и командовао Трећом пролетерском бригадом. У писму својима из Москве, после рата, са лечења, поздравља Мурата, Душана, Сретена, Јевстатија, а сестри поручје: „Треба водити рачуна, о основним принципима и интересима Партије и њима подређивати личне и локалне интересе". На вест о његовој смрти настаје стих: „Зоре су од твојих снова училе да лепше свићу, о Јакићу".

Сретен Вукосављевић, комита или партизан, новинар или научник, министар или професор, за свој крај је остао „учитељ Срета". У ратна времена оснивач добровољних чета, у миру — оснивач социологије села. „Такву моћ синтезе откривамо само још код Јована Цви-



Чедо Друловић, командант 37. дивизије на отварању спомен собе 4. бригаде у јединици која гаје њене борбене традиције

јића" (Радомир Лукић). Почетком овог века, Сретен је пером тражио „ослобођење сељака феудалних окова“, да би се у задњем рату пушком борио за њихов социјализам. Памти се његов протест у окупираном Пријепољу: док су сви на ногама када се свира окупаторска химна, он седи.

Јевстатије Караматијевић је био парох и протојереј, али и пуковник. Комита па партизан, борац па свештеник, под крстом, али и петокраком, на солунском фронту али и Сутјесци. Увек добровољац. На Сутјесци је остао без ћерке Каје и брата Влајка, а протин син Пиво, сликар који је у рату портретирао Тита, остао без најдражих ратних цртежа. Овог, 30. новембра, прота би напунио сто година, а у турско време је био осуђен на сто једну годину робије.

Нису сви били професори, учитељи јесу. Њихови универзитети и данас зраче. А њихова имена данас су улице, школе, фабрике. На простору некадашњег санџачког беспућа и мрака, њихова имена су од крупних неонских слова. Виде се издалека.

Еошко Пушоњић

БРАТСКИМ
ПИРОЋАНЦИМА

Дуге године остаје за нама
0<3 оних дана што повијест значе!
Борбем-о братство, генерацијама,
Руке ће да спаја у коло најјаче.
О воје на овим таласима брда
Није било мјеста без душманског рова,
Асвуда пуно бетонских утврда:
Моћно снабђевена •— сила Хитлерова!
Јушманин је бјежећ' са јужнога сплета
Овуд на сјеверу уцрт'о мариш-руте;
Шга је нама било: — већ задаћа света
Лично моћној сили — затворити путе!
Итај тешки корак смогли сте до краја . ..
Босоноге гњати шпартале су снијегом;
Рубом сваког бријега, урвине и гаја,
Анајвише тамо — под Мишјаком — бријегом.
Ћебад се бијела назиру у низу,
Опанци, путравци, расквашени клате:
Пироћански борци примичу се близу —
Изнанадно ручне бомбе ће да пламте!
Разорни блијесак и рафали рески
Опет ће крвљу котлину бојити:
Ћебад се бијеле кроз јуриш скојевски,
Анапријед стреме — борци убојити!
Народ им срцем сваки корак прати:
Цијеле ноћи врију крвави кркљанци,
Исрца се стежу: „Гину Пироћанци . ..“

Вашега човјека примамо к'о брата.
Апобратимство — радост је обома.
Широм су вама отворена врата —
Ибрагтса љубав сваког нашег дома.
Тодине у прошлост нека славу носе,
Остају нам од свег — само пути прави:
Радост поколења: чим да се поносе.
А вјечна стаза — братства и љубави!
}Кивоти наши и побједи славне
Дјело су — вјечног титовског генија,
А нама наше задаће су главне:
Народ уједињен, младост борбенија,
Иу свему земља — јача и спремија!

РАДЕ ЈОВАНОВИЋ
У Горажду,
6. март 1986. год.

ИЗРАЖАВАЈУЋИ ЖЕЉУ РАДНИХ ЉУДИ И ГРАЂАНА ОПШТИНЕ ПИРОТ, СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ПИРОТ НА СВОЈОЈ СЈЕДНИЦИ ОД 10. ФЕБРУАРА 1986. ГОДИНЕ, ДОНЕЛА ЈЕ ОДЛУКУ О БРАТИМЉЕЊУ И ТРАЈНОЈ САРАДЊИ ОПШТИНА ГОРАЖДА И ПИРОТА

<Л & & е љ а

У ИМЕ ИДЕАЛА РЕВОЛУЦИЈЕ, У СПОМЕИ НА ЗАЈЕДНИЧКУ БОРБУ БОРАЦА 37-МЕ ДИВИЗИЈЕ, СИНОВА ПИРОТСКОГ КРАЈА И НАРОДА ГОРАЖДА У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ БОРБИ И КОНАЧНО ОСЛОБОЂЕЊЕ ГОРАЖДА, ЗА ВЕЧНОСТ БРАТСТВА И ЖИВОТА У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ, ЗА ТРАЈНИ ДОПРИНОС ПРОГРЕСУ И ПРОСПЕРИТЕТУ САМОУПРАВНЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, ОВА ПОВЕЉА ЈЕ САМО ИЗРАЗ НАШИХ ОБАВЕЗА И ЗАЛОГА СРЕЋНИЈЕ БУДУЋНОСТИ НАШЕ.



Потписивање повеље о братимљењу општина Пирот и Горажда

*Борци 4. санџачке народноослободилачке
ударне бригаде НОВ Југославије — носиоци
„Партизанске споменице 1941. године“*

- | | | | | |
|---------------|----------------------------------|-----|-------------|-----------|
| 1. АБРАМОВИЋ | МИЛАН | /о. | ЛУЧИЋ | СЛОБОДАН |
| 2. БАЈЧЕТА | ВЕЛИМИР* | 27. | МАРИНКОВИЋ | ВЕЉКО |
| 3. БАЈЧЕТА | МИЛОШ | 28. | МЕДОЈЕВИЋ | РАДОМИР* |
| 4. БРАШАНАЦ | ВОЈИН | 29. | МИЛИКИЋ | МИЛОШ |
| 5. БРАШАНАЦ | ВУЛЕ | 30. | МИШОВИЋ | МРГУД* |
| 6. БУЛАТОВИЋ | ВЕСЕЛИН | 31. | НИШАВИЋ | КРСТО |
| 7. БУБАЊА | БАТРИЋ | 32. | ОБРАДОВИЋ | ДРАГОЉУБ* |
| 8. ЦВИЈОВИЋ | РАДОМИР | 33. | ПЕТРОВИЋ | ДОБРИЛО |
| 9. ЋОСОВИЋ | ДУШАН | 34. | ПЕРУНОВИЋ | БЛАГОЈЕ |
| 10. ЋОСОВИЋ | ВЛАДО | 35. | ПЕРУНИЧИЋ | МОМЧИЛО* |
| 11. ЋОСОВИЋ | СТАНКО | 36. | РАДОВИЋ | МИЛОВАН |
| 12. ДЕДЕЈИЋ | РАЈКО | 37. | РАЈИЋ | МИЛОСАВ |
| 13. ДЕЛЕВИЋ | ПАВЛЕ | 38. | ШЉИВАНЧАНИН | АЛЕКСА* |
| 14. ДРУЛОВИЋ | ЧЕДОМИР,
<i>народни херој</i> | 39. | ТОШИЋ | РАДОЈЕ* |
| 15. ДРАГАШ | МАРИНКО | 40. | ТОМОВИЋ | ДУШАН* |
| 16. ЂЕРКОВИЋ | МИЛЕТА | 41. | ВЛАХОВИЋ | МИЛОШ |
| 17. ЂУКОВИЋ | ПАВЛЕ | 42. | ВЛАХОВИЋ | СВЕТОЗАР |
| 18. ФИЛИПОВИЋ | ДУШАН | 43. | ВРАНЕШ | МИРКО |
| 19. ГЛЕДОВИЋ | БОГДАН | 44. | ЗЕЧЕВИЋ | ИЛИЈА* |
| 20. ИВАНОВИЋ | РАДОВАН | 45. | ЗЕЧЕВИЋ | МИЛОЈИЦА |
| 21. ЈУШКОВИЋ | ЗАРИЈЕ* | 46. | ЗЕЧЕВИЋ | БОРИСЛАВ |
| 22. ЈУШКОВИЋ | МИЛЕ* | 47. | ЗЕЧЕВИЋ | ПЕТАР |
| 23. КНЕЖЕВИЋ | НОВАК | 48. | ЗИНДОВИЋ | ЂОКО* |
| 24. КРВАВАЦ | МИЛОВАН | 49. | ЖИЖИЋ | ЖИВКО* |
| 25. ЛАСИЦА | ДУШАН | | | |

* Погинули и умрли борци.